

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

РІК ВИДАННЯ
XXXVI

№ 3 (986)
23 СІЧНЯ
1970 р.

Ціна 2 коп.

Сесія... Сесія...

Сесія ввійшла в свої права. Бона — господарка студентських лабораторій, аудиторій, гуртожитків. Їй підкорено все.

Напружено працюють в цей час наші бібліотеки, читальні зали, кабінети. Все до послуг студентів. Багато часу віддають їм викладачі, проводячи консультації, допомагаючи заповнити прогалини в знаннях.

Все робиться для того, щоб зимова сесія 1970 року пройшла якнайкраще, щоб 100-річчя з дня народження В. І. Леніна університет зустрів з найкращими показниками в головній своїй роботі — учбовій.

І коли студенти курсів, груп сумлінно ставитимуться до свого основного обов'язку, то це буде кращим дарунком пам'яті вождя.

На деяких факультетах є курси, студенти яких вже склали по два іспити. І результати їх — непогані. Вони мусять всюди бути такими, як у студентів-випускників біологічного факультету. Всі вони мають тільки відмінні і добрі оцінки. І як у третьокурників цього ж факультету: вони склали атестам без жодної задовільної оцінки. 44 — «відмінно», і 44 «добре» — так оцінено відповіді студентів. Відмінні знання курсу ви-

явили В. Боева, В. Грибов, М. Джуртубаєв, І. Лобунець та багато інших. Хорошим був старт і у першого курсу цього ж факультету: добре склали іспит з історії КПРС.

Результати іспитів мусять бути такими, як у студентів-третьокурників фізичного факультету з історії КПРС, де старший викладач Є. Т. Шиян виставила тільки три задовільних оцінки. Відмінними були тут відповіді С. Коваль, С. Фукалової, Е. Сусленко, М. Пущек та ін.

Добре склали спецкурс «Кінетика фазових переходів» четвертокурсники фізичного факультету. Відмінно оволоділи курсом О. Грушина, В. Кравченко, С. Позігун, С. Кудрицький. Багато студентів одержали «добре».

Студенти четвертого курсу українського відділення філологічного факультету добре склали іспит з політекономії. Понад 70 осіб склали іспит і тільки сім з них одержали «задовільно». Всі останні мають «добре» й «відмінно». Відмінні знання політекономії соціалізму виявили П. Петровський, М. Палієнко, М. Стрельбицький, В. Чумак, Д. Дзєндзелівський, В. Матковський та багато інших.

Добре складений іспит... Це не тільки відмінна чи добра оцінка у відомості, заліковій книжці, це — досконале знання предмету. А з студента, який добре засвоїв теорію, вийде і добрий спеціаліст. Тому хороші оцінки на іспитах — це показник того, яких фахівців готує наш вуз.

Сесія цього року незвичайна, бо незвичайний і сам рік. Цей рік — рік ленінського ювілею і тому обов'язок студентів — відповідати на іспитах тільки на «відмінно» і «добре».

Л. ШВИДЧЕНКО.

На фото: консультація у студентів-хіміків. Проводить доцент О. Белоусова (в центрі).

Фото О. ЗАЙЦЕВА

ЗАПОРУКА УСПІХУ

Прагнучи гідно ознаменувати ленінський ювілей, студенти другого курсу історичного факультету наполегливо працювали в минулому семестрі, оволодіваючи знаннями.

Семинарські заняття з історії КПРС, як правило, проходили при активній участі всіх студентів, питання учбового плану розглядалися глибоко і всебічно. Більшість студентів навчилися вміло використовувати історію і теорію нашої

партії для зв'язку з життям, з питаннями сучасності.

Сумлінне навчання принесло добрі результати. Іспити з історії КПРС студенти курсу склали успішно — тільки з добрими і відмінними оцінками.

Особливо слід відзначити таких студентів, як В. Попков, Г. Пекуч, О. Панько, А. Павлов, В. Ковальчук, А. Домбровський, В. Баранник, В. Серов та ряд інших. Вони добре оволоділи мате-

ріалом курсу і на іспитах блискуче ним оперували.

Більшість студентів поєднує відмінне навчання з активною партійною, комсомольською і громадською діяльністю на курсі, бере участь в роботі наукових студентських гуртків.

Зараз закінчується ленінський залік, і студенти добре підготовлені до нього.

Основним напрямком наукового студентського гуртка історичного факультету є вивчення ленінської спадщини, особливо ленінської теорії соціалістичної революції і сучасного некапіталістичного шляху розвитку, про єдність світового комуністичного і робітничого руху та ін. Частина доповідей студентів рекомендована на Всесоюзний конкурс студентських наукових робіт, присвячений 100-річчю з дня народження В. І. Леніна.

В гуртку добре працюють студенти Косилов, Тищенко, Павлов.

Професор І. ГАНЕВИЧ.

На фото: іспит з німецької мови у студентки першого курсу факультету романо-германської філології Т. Окуневої приймає старший викладач Е. В. Липецька.

Фото О. ЗАЙЦЕВА.

БУДІВНИЦТВО КОМУНІЗМУ — СПРАВА ВСЬОГО НАРОДУ, СПРАВА КОЖНОЇ РАДЯНСЬКОЇ ЛЮДИНИ. ВІД ЇЇ СВІДОМОСТІ, ІНІЦІАТИВИ, КУЛЬТУРИ І ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗАЛЕЖИТЬ УСПІШНЕ ВИКОНАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОГРАМИ КОМУНІЗМУ.

(З Тез ЦК КПРС «До сторіччя з дня народження В. І. Леніна».)

ПАРТІЙНІ ЗБОРИ В ОДУ

21 січня відбулися закриті партійні збори університету з таким порядком дня:

1. Інформація про діяльність парткому за період, що минув від останніх зборів.

2. Авангардна роль комуністів і завдання партійної організації університету. Доповідь секретаря парткому О. В. Сурілова.

В обговоренні доповіді взяли участь 10 чоловік. Збори прийняли розгорнуте рішення.

Докладний звіт про партійні збори читайте в наступному номері газети.

НАГОРОДЖЕНІ ГРАМОТАМИ

За багаторічну діяльність по марксистсько-ленінському навчанню кадрів, підготовці пропагандистів і в зв'язку з 25-річчям Одеського університету марксизму-ленінізму

Грамотою Одеського обкому КП України нагороджений В. М. Ро-

манюк — доцент кафедри наукового комунізму.

Грамотами міськкому КП України нагороджені:

Б. М. Меламед — доцент кафедри філософії,

О. Г. Лобунець — зав. кафедрою політекономії,

С. І. Аппатов — доцент кафедри нової та нової історії.

За велику роботу, проведenu по підготовці профспілкових кадрів і в зв'язку з 25-річчям Одеського університету марксизму-ленінізму Грамотою обласної ради профспілок нагороджена

Г. Л. Фролова — доцент кафедри наукового комунізму.

У зв'язку з 25-річчям університету марксизму-ленінізму Одеського міськкому КП України і за хороші показники в роботі по навчанню й вихованню радянських і господарських кадрів міста Грамотою Одеської міської Ради депутатів трудящих нагороджені:

О. І. Романовський — доцент кафедри історії КПРС,

Є. Т. Шиян — ст. викладач кафедри історії КПРС,

Є. В. Додін — доцент кафедри адміністративного права.

В чому справа?

Третій курс фізичного факультету складає зараз дуже важку сесію, але ще важча вона для групи астрономів, яким потрібно скласти п'ять іспитів і три теоретичних заліки.

Причиною цього в першу чергу є те, що строки сесії в цьому році дуже стислі. Тому й результати іспитів залишають бажати кращого. З десяти осіб поки тільки двоє склали все успішно.

В чому ще причина такого становища?

Коли окремих товаришів можна обвинувачувати в несумлінному ставленні до навчання, то про більшість цього не скажеш.

Очевидно, причина в тому, що на п'ять іспитів припало всього двадцять днів, та у величезному завантаженні протягом семестру, коли на опрацювання теоретичних курсів зовсім не було часу. Протягом тижня лекції і практичні заняття забирали у нас 50 годин. Після одних лабораторних занять встигали тільки готуватися до інших.

Ці причини досить таки об'єктивні, бо ж група наша завжди успішно складала попередні сесії. Напевне, вихід — поліпшення учбового плану та учбового процесу.

Є. ДЕПЕНЧУК, студент третього курсу фізичного факультету.

З питань атеїзму

На третій курс біологічного та геолого-географічного факультетів була проведена студентська науково-теоретична конференція на тему: «Актуальні проблеми боротьби з релігією в світлі ленінської атеїстичної спадщини».

Конференція під керівництвом доцента П. Г. Гопченка була організована комсомольськими організаціями курсів. Присутні заслухали ряд доповідей. Особливу увагу привернули доповіді Янушевського «Марксистський атеїзм — вища форма атеїзму», Карпенко «В. І. Ленін та радянська держава про релігію і церкву» і доповідь студента геолого-географічного факультету Домат «Ставлення Комуністичної партії і радянської держави до релігії і церкви».

Конференція допомогла студентам глибше познайомитися з ленінськими працями, які торкаються питань релігії і церкви.

Л. КОЗАК, комсорг третього курсу геолого-географічного факультету.

РОСІЙСЬКИЙ ПРОЛЕТАРИАТ З ПЕРШИХ КРОКІВ СВОЄЇ ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ МІГ СПЕРТИСЯ НА НАУКОВУ ТЕОРІЮ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ — ВЧЕННЯ МАРКСА І ЕНГЕЛЬСА, ГРУНТ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ МАРКСИЗМУ В РОСІЇ БУВ ПІДГОТОВЛЕНИЙ ЙІ СОЦІАЛ-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ, ГОСТРОТЮ КЛАСОВИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ, РЕВОЛЮЦІЙНИМИ ТРАДИЦІЯМИ, ЯКІ БЕРУТЬ СВІЙ ПОЧАТОК У СЕЛЯНСЬКИХ ПОВСТАННЯХ, У ДІЯЛЬНОСТІ О. М. РАДІЩЕВА І ДЕКАБРИСТІВ, О. І. ГЕРЦЕНА, М. Г. ЧЕРНИШЕВСЬКОГО ТА ІНШИХ ДЕМОКРАТИВ-ШЕСТИДЕСЯТНИКІВ, РЕВОЛЮЦІЙНИХ НАРОДНИКІВ 70-х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ.

(З Тез ЦК КПРС до 100-річчя з дня народження В. І. Леніна).

О. І. Герцен

ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ

Продовжувач революційних традицій декабристів, великий мислитель, блискучий публіцист, чудовий художник слова О. І. Герцен посідав одне з перших місць серед великих борців за інтереси російського народу і всього прогресивного людства.

Оцінюючи велику роль Герцена в підготовці російської революції, В. І. Ленін писав: «Шануючи Герцена, пролетаріат вчиться на його прикладі великого значення революційної теорії, — вчиться розуміти, що безмежна відданість революції і звернення з революційною проповіддю до народу не гине навіть тоді, коли цілі десятиріччя відділяють посів від жнив... Герцен перший підніс великий прапор боротьби, звернувшись до мас з **вільним російським словом**».

Не багато можна назвати російських письменників, життя яких, нерозривно переплітаючись з важливими громадськими подіями свого часу, було б так тісно зв'язане з історією народу, як було зв'язане з працею і боротьбою свого народу життя Герцена.

Олександр Іванович Герцен народився в Москві в грізному і славному 1812 році. Розповіді про пожежу Москви, про Бородинську битву, про Березину і взяття Парижа були його колисковими піснями, дитячими казками, його «Іліадою» та «Одісеєю».

Страждання закріпаченого народу, виступ декабристів і розправа царату з ними; лицемір'я Миколи І й російського духівництва, що ознаменували страту керівників повстання урочистим богослужінням у Кремлі, де митрополит Філарет дякував богові за вбивство, викликали обурення хлопчика проти несправедливості сучасного йому соціального ладу. Підлітком він поклявся віддати себе на боротьбу

проти цього трону, цього вітваря, цих гармат». Цієї клятви він не порушив. Ні тюрма, ні заслання не похитнули його переконань.

Революційний дух і матеріалістичний світогляд визначають видатне місце Герцена в історії російської філософської думки домарксового періоду. «В кріпосній Росії 40-х років ХІХ ст., — писав В. І. Ленін в статті «Пам'яті Герцена», — він зумів піднятися на таку висоту, що став в рівень з великими мислителями свого часу». В основному філософському питанні про взаємовідносини духу і матерії Герцен навіть в 1912 р., як писав В. І. Ленін, був на голову вищий від безлічі сучасних природодослідників-емпіриків і тьмяно-темних нинішніх філософів, ідеалістів і напівідеалістів».

Передовий світогляд приводить письменника до революційної критики самодержавства і кріпосництва в його художній творчості.

Особливо чітко лунає тема трагічної долі народу, який носить тягар рабських ланцюгів, в повісті «Сорока-злодійка». Талановита актриса, яка б могла стати прикрасою столичного театру, петьорюється в іграшку в руках вередливого самодура князя Скалинського.

Ідким памфлетом проти сучасних суспільно-політичних порядків не тільки в Росії, але й на Заході стала повість «Лікар Крупов». Воістину, література в творчості Герцена ставала тією єдиною трибуною, з висоти якої народ, що не мав політичної свободи, може почути крик свого обурення, своєї совісті.

Пристрасна ненависть до самодержавства і кріпосництва і жаждоба практичної справи в ім'я здійснення своїх ідеалів наполегливо висували перед Герценом думку про поїздку за кордон.

Герцен вважав, що за кордоном він успішніше зможе працювати на благо батьківщини, використовуючи для революційної діяльності ті можливості, яких не було у миколаївській Росії.

Особливо приваблювала Герцена Франція, де в цей час складалась революційна ситуація.

Тим важче він пережив поразку революції 1848 року у Франції, криваву розправу буржуазії з народом. Це був, за словами В. І. Леніна, крах буржуазних ілюзій в соціалізмі.

В цей важкий час стати ногами на твердий ґрунт допоміг письменнику кровний зв'язок з батьківщиною. «Розпочавши з крику радості при переїзді через кордон, я закінчив моїм духовним поверненням на батьківщину. Віра в Росію врятувала мене на краю моральної загибелі».

Віру в російський народ і його велике майбутнє Герцен висловив у книзі «Про розвиток революційних ідей в Росії». Російський народ, на думку письменника, здатний стати могутньою силою в боротьбі за демократію і соціалізм. І хоча він помилявся, думаючи, що до соціалізму можна прийти через селянську общину, але зовсім правим був в тому, що тільки народна революція приведе Росію до соціалізму, Герцен завжди стояв на сторожі інтересів народу, демократ, за словами В. І. Леніна, завжди в ньому брав верх над лібералом.

Виключно важливу роль в розповсюдженні революційних ідей надавав Герцен російській літературі, намагаючись зробити її кращі революційні твори, переслідуючі царською цензурою, надбанням широких кіл російського суспільства, Герцен створює в Лондоні вільну російську друкарню. Тут вперше пролунало вільне російське слово, яке революційний письменник розглядав

як перехід до дії. В Лондоні Герцен видає альманах «Полярная звезда», який продовжував славу традицію декабристів.

З Лондона до Росії докотився дзвін «Колокола», що горою став за звільнення селян.

«Колокол» став могутньою силою в боротьбі з самодержавною Росією, справжнім живим голом Росії передової, демократичної.

В. І. Ленін високо оцінив виступ «Колокола» на захист свободи Польщі в 1863 р. під час польського повстання. Захищаючи Польщу, Герцен відстоював інтереси передової революційної Росії. Він боровся за вільну Польщу і вільну Росію.

Герцен мріяв про братній демократичний союз слов'янських держав. Очолити цей союз, на думку великого мислителя, повинен російський народ. «Поza Росією немає майбутнього для слов'янського народу», писав Герцен. З цих позицій відстоював він політичні права України на свободу і незалежність. Майбутній зв'язок між Великою Росією і Україною уявлявся йому у вигляді «братнього союзу», у вигляді федерації.

Високо цінувал великий російський письменник творчість геніального українського поета Т. Г. Шевченка, прозу М. Вовчка, з якою був особисто знайомий.

Будинок Герцена в Лондоні став своєрідним центром передової революційно-демократичної думки. Тут побували Чернишевський і Гарібальді, художник Іванов і композитор Рубінштейн, Тургенев і Толстой. Активну участь у виданні «Колокола» брав поет Микола Огарьов, незмінний і вірний друг Герцена.

В Лондоні в основному була написана безсмертна книга Герцена «Минуле і думи». Твір цей

було задумано як автобіографію, в той час, коли Герцен, відірваний від батьківщини, відчував себе дуже самотнім, переживши сімейну драму, і гостру потребу поділитися своїми думками і переживаннями з близькими друзями. Але рамки мемуарно-біографічного жанру виявились тісними для письменника. «Минуле і думи» стає своєрідним художнім літописом громадського життя і революційної боротьби Росії і Західної Європи від повстання декабристів до передодня Паризької Комуні. Важко переоцінити величезне пізнавальне значення цієї монументальної герценівської праці для сучасного читача. Але не меншою мірою захоплює нас ця книга і яскравою оригінальністю своєї художньої форми. «Минуле і думи» — твір неповторний за своїм жанром. Мемуари та історичний роман-хроніка, щоденник і листи, художній нарис і публіцистична стаття, новела і біографія — елементи всіх цих жанрів, злитих в одно монолітне ціле, знаходимо ми в книзі.

«Минуле і думи» — це краща біографія О. І. Герцена, подана на фоні ідейного життя Росії і Західної Європи.

Глибокий інтерес майбутніх революційних поколінь до багатогранної діяльності Герцена передбачав Лев Миколайович Толстой, коли в 1905 році писав:

«Слід би написати про нього, щоб люди розуміли його. Наша інтелігенція настільки занепадає, що вже не в стані зрозуміти його».

Він очікує своїх читачів у прийдешньому і далеко над головами теперішнього натовпу, передає свої думки тим, хто зможе зрозуміти його».

Доцент Є. ВЛАДИМИРОВА.

КАФЕДРА — ДО СЛАВНОГО ЮВІЛЕЮ

Розробка ленінської спадщини, критика ворожих буржуазних і ревізіоністських концепцій — ось завдання, над якими працювали в минулому році наукові працівники кафедри філософії.

Авторський колектив під керівництвом професора А. І. Уймова випустив збірник «Проблеми формального аналізу систем», де зібрані основні результати роботи семінару з марксистської методології системних досліджень.

Ученими кафедри філософії опубліковано в 1969 році в різних збірниках, журналах, як вітчизняних, так і зарубіжних, 57 наукових робіт. Доцент І. М. Попова опублікувала статтю «До питання про спеціальну соціологічну теорію соціального управління». Доцент В. М. Костюк опублікував ряд робіт з індуктивного висновку. Доцент П. Г. Гопченко надру-

кував статтю «Проблема культурного прогресу в українській радянській соціології», доцент А. В. Веселаго — «До проблеми визначення стадійної структури ціннісно-нормативних регуляторів поведінки особи».

Захищено три кандидатських дисертації: «Проблеми етики в працях Г. В. Плеханова» (І. Я. Матковська), «До проблеми вияву логічних зв'язків між системними параметрами» (В. І. Богданович), «Відображувальний і регулятивний аспекти структури суспільної свідомості» (М. Н. Мациук).

Вчені і викладачі кафедри взяли активну участь в роботі республіканської конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження В. І. Леніна, з проблем методології системних досліджень, що відбулась в нашому універси-

теті. Продовжує успішно працювати соціологічна лабораторія, яка аналізує соціальну структуру заводу «Автогенмаш».

В роботі лабораторії, разом з вченими, беруть участь студенти п'ятого курсу механіко-математичного факультету.

За підсумками студентських робіт за рік, що минув, нагороджені роботи: «Висновок по аналогії в математичних судженнях» (студент А. Н. Зубанов з механіко-математичного факультету), «Проблема структури у фізиці» (М. Г. Фейгель, фізичний факультет), «Критика проповідницької діяльності сектантів» (колективна робота студентів факультету романно-германської філології Колеснікової, Пузенко, Хіміч, Пачиної).

Асистент В. І. БОГДАНОВИЧ.

Вже майже п'ятнадцять років працює в університеті Євгенія Тимофіївна Шиян. Вона не тільки навчає студентів, а й провадить велику громадську роботу.

Нещодавно їй було нагороджено Грамотою міської Ради депутатів трудящих.

НА ФОТО: старший викладач кафедри історії КПРС Є. Т. ШИЯН приймає іспит у студентів другого курсу фізичного факультету.

В. І. ЛЕНІН ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У кінці XIX—на початку XX ст. трудящі України зазнавали особливо жорстокого соціального й національного гноблення з боку поміщиків та буржуазії української, російської, іноземної. Царизм, придушуючи все передове, прогресивне, здійснював на Україні свою великодержавницьку національну політику з особливою послідовністю. Отож, саме на Україні в перше десятиріччя XX ст. національне питання в революційно-демократичному русі набуло неабиякого значення. Основні його завдання В. І. Ленін так визначив у 1903 р. в статті «Національне питання в нашій програмі»:

Російські демократи «самі борються і кличуть весь російський пролетаріат боротися проти всякого національного гніту в Росії, вони ставлять в свою програму не тільки повну рівноправність мови, національності та ін., але й визнання права за кожною нацією самій визначити свою долю».

Після поразки революції 1905—1907 рр., коли українців офіційно стали вважати іноземцями (з чого випливалася заборона відкривати школи з рідною викладовою мовою), коли українське друковане слово знову почало зазнавати утисків і обмежень, на Україні помітно посилювався розгул великодержавного націоналізму. Царське самодержав'я та його оборонці, щоб виправдати й популяризувати серед мас свою національну політику, присвятили їй чимало газетних, журнальних статей та окремо виданих праць. Зрозуміло, що В. І. Ленін не міг не реагувати на ці «виправдані» статті й праці оборонців великодержавницької політики царизму і ворогів марксизму. Про це свідчать хоча б такі його праці, написані протягом 1913—1915 рр., як «Критичні замітки з національного питання», «Як єпископ Никон захищає українців?», «Кадети про українське питання», «Про право націй на самовизначення». Щоб викрити ворожу марксистів суть великодержавницької політики та її обгрунтування, В. І. Ленін дуже уважно вивчав друковану продукцію з національного питання своїх ворогів чи опонентів. Читаючи такі праці, В. І. Ленін конспектував їх, робив з них виписки, цитати і подавав до виписаного, законспектованого своєї коментарі, зауваження та різного характеру оцінки висловлених авторами тверджень.

Найважливіші свої коментарі, критичні зауваження до окремих тверджень оборонців націоналізму В. І. Ленін використав у першу чергу в названих вище працях, присвячених національному питанню на Україні. Однак деякі його думки, оцінки якихось фактів, подані після виписки, цитати, так і не були згодом використані, так і лишилися тільки матеріалом. На жаль, лишилися невикористаними в його записках думки та оцінки деяких фактів, що безпосередньо стосувалися історії української літературної мови та її правопису. Ось ці думки, нотатки про українську мову та її правопис будуть далі в полі нашої уваги.

* * *

У 1912 році в Києві була опублікована велика книжка

С. Щоголева «Украинское движение, как современный этап южнорусского сепаратизма». Ця книжка не залишилась поза увагою В. І. Леніна. Він, перебуваючи в Кракові, у тому ж 1912 р. уважно її прочитав, поробив з неї виписки і подав до них свої коментарі, оцінки та критичні зауваження. Ці виписки з книжки С. Щоголева з ленинськими коментарями, міркуваннями й критичними зауваженнями до них вперше були опубліковані тільки через 20 років після Жовтня. (Ленинский сборник, XXX, Партиздат, 1937).

На жаль, і після публікації цих ленинських матеріалів вони досі залишились поза увагою широких кіл нашої громадськості. А втім, для нашої громадськості вони становлять значний інтерес — вони показують В. І. Леніна як борця за вільний розвиток української культури, літератури й мови. Подамо їх.

Виписки з коментарями та критичними зауваженнями до них В. І. Ленін почав робити тільки після прочитання всієї книжки С. Щоголева. Про це свідчить

не міг не звернути своєї уваги саме на ці сторінки книжки С. Щоголева.

Заборонні заходи і репресії щодо української мови царат розпочав здійснювати на початку 60-х рр. В. І. Ленін, читаючи про ці заборонні заходи у викладі С. Щоголева, занотував для себе так: «Преследования»:

20 января 1863 — приостановка печатания книг на малорусском языке.

1863 — запрещение малороссам преподавать в народных школах» (стор. 11).

Коротко схарактеризуємо суть цих великодержавницьких заходів російського царату, на які звернув увагу В. І. Ленін.

До 1863 г. царський уряд ще дозволяв друкувати українською мовою популярні книжки для народу, букварі й посібники для народних шкіл, дозволяв викладати українською мовою в приватних школах. Однак у зв'язку з польським повстанням 1863 р. царський уряд почав придушувати не тільки польський національний рух, а й український,

серед слов'янських мов, про її право бути літературною оборонці великодержавницької політики терплять очевидну для всіх поразку. «Неіснуюча» українська мова і література, писана цією мовою, при підтримці не тільки української, а й передової російської громадськості продовжували зростати, міцніти і розвиватись. Щоб остаточно придушити національний рух на Україні, щоб загальмувати дальший природний розвиток української мови як літературної, а потім і зовсім його припинити, царський уряд у 70-х роках вдається до ще жорстокіших репресивних заходів, ніж в попередньому десятиріччі. Так, в 1876 р. цар Олександр II підписує ганебний Емський указ. Читаючи книжку С. Щоголева, в якій цей указ схарактеризовано як доцільний державний акт, В. І. Ленін занотував: «18. V. 1876 — Новые меры против украинцев. Воспрещен ввоз малорусских книг; — воспрещены представления на малорусском языке, печатание и издание малорусских книг (кроме изящной словесности и исто-

ЦЕНТРАЛЬНИМ ПИТАННЯМ ІНТЕРНАЦІОНАЛІСТСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЛЕНІН ВВАЖАВ ПРАВИЛЬНЕ ПОЄДНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПАРТІЙ, ВСІХ ЗАГОНІВ РЕВОЛЮЦІЙНОГО РУХУ. РІШУЧЕ ВИСТУПАЮЧИ ПРОТИ ВСЯКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО НІГІЛІЗМУ, ЛЕНІН ВЧИВ РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ ПОСЛІДОВНО ВРАХОВУВАТИ НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ, ЗАХИЩАТИ ПРИНЦИПИ РІВНОПРАВНОСТІ ВСІХ НАЦІЙ, ЇХ ПРАВА НА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, САМОСТІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ. ВІН РОЗ'ЯСНЮВАВ, ЩО БОРОТЬБА ЗА СОЦІАЛІЗМ, ЗА ЙОГО ПОБУДОВУ, ЗА ЙОГО ЗАХИСТ — ЦЕ І Є НАЙКРАЩИЙ СПОСІБ БОРОТИСЬ ЗА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ НАРОДУ.

(З Тез ЦК КПРС «До сторіччя з дня народження В. І. Леніна».)

хоча б те, що перші рядки своєї праці В. І. Ленін присвятив загальній характеристиці і прочитаної книжки, і її автора. Автор, за словами В. І. Леніна, «чортотенеч бешеный: ругает украинцев гнусными словами...» (стор. 10). Книжку цього чортотенця В. І. Ленін схарактеризував ще гостріше: «Zitatensack syshchika». «Систематический обзор истории и современного движения украинского» (стор. 10). Ленинская характеристика автора та його книжки відповідала дійсності. Адже С. Щоголев у своїй книжці по суті викладав міністерству внутрішніх справ усіх прогресивних українських і російських письменників, учених, політичних діячів, які боролися проти царизму та його великодержавницької національної політики. Та, незважаючи на таку вбивчу характеристику книжки, В. І. Ленін знайшов у ній і дещо варте його уваги: «Ценность книги — тьма цитат из украинской литературы» (стор. 10). Ось ці цитати, в яких наводились факти соціального й національного руху на Україні, і були потрібні В. І. Леніну, вони і були варті його уваги.

У своїй книжці С. Щоголев найбільше уваги приділяє характеристиці національного руху на Україні з 1861 р. Зокрема, він досить докладно і прихильно коментує заборонні заходи царського уряду щодо розвитку української культури, літератури й мови. Зрозуміло, що В. І. Ленін

вважаючи його польською інтригою. Це і виявилось, як відзначив для себе В. І. Ленін, перш за все в переслідуванні української мови. Саме в 1963 р. міністр внутрішніх справ Валуев заявив, що «ніякої особливої малоросійської мови не було, нема й не може бути», а звідси вже й заборони друкувати букварі, посібники для народних шкіл, книжки для народного читання не тільки світського, а й релігійного характеру. Так, саме в 1863 р. царський уряд не дозволяв друкувати навіть евангеліє, перекладене на українську мову інспектором Ніжинського ліцею Ф. Морачевським. Водночас царський уряд почав уживати заходи до того, щоб на Україні в народні школи не призначались учителі-українці, бо вони, на його думку, можуть серед місцевого населення пропагувати ідеї південноруського сепаратизму й агітувати за класову боротьбу проти поміщиків, буржуазії. Ось така була політична основа заборонних заходів царату щодо української мови в 60-х роках. Отож, цілком природно, що В. І. Ленін не міг не звернути на них увагу і в подальшому не міг не використати їх у боротьбі з самодержав'ям та його націоналістичною політикою.

Заборони, переслідування й дискредитація української мови в 60-х роках, однак, не дали бажаних результатів, не принесли царатові перемоги. У дискусіях про українську мову, її місце

рических документов» (стор. 11).

За словами С. Щоголева, передбачені у Емському указі обмеження й утиски українського друкованого слова були суворі, але цілком необхідні й доцільні. В. І. Ленін помітив це схвальне ставлення С. Щоголева до Емського указу і зробив собі таку виписку: «строгие и целесообразные ограничения!!» (стор. 11). Після наведених і взятих у напакі слів С. Щоголева він поставив аж два знаки оклику. І поставив їх не випадково, бо С. Щоголев вважав ці обмеження саме таким заходом, який міг «забезпечити численним малоруським діалектам успішний хід поступової асиміляції з рідною російською державною мовою». В. І. Ленін своїми двома знаками оклику категорично виступив не тільки проти асиміляторської націоналістичної політики самодержав'я, а, по суті, і за вільний розвиток української літературної мови.

Закінчуючи схвальну характеристику Емського указу, С. Щоголев не втримався й зауважив, що з незрозумілих для нього причин цей указ не був офіційно опублікований. В. І. Ленін помітив це зауваження С. Щоголева і для себе занотував: «Не было официально опубликовано!!», поставивши в кінці цитати два знаки оклику. Цілком природно, у кожного читача може виникнути питання — чому ж, дійсно, Емський указ офіційно не був опублікований? Відповімо на

нього. Коли заборонні й обмежувальні заходи, передбачені Емським указом, почали практично здійснюватись, вони викликали величезне обурення не тільки на Україні, в Росії, а й серед громадськості багатьох зарубіжних країн. Царський уряд передбачав ці протести громадськості і саме тому боявся офіційно опублікувати «Высочайшее повеление 18 мая 1876 г.». В. І. Ленін, природно, добре зрозумів це, вбачав у цьому слабкість і боягузтво самодержав'я. Про це якраз і свідчать два знаки оклику, поставлені В. І. Леніном в кінці цитати — «Не было официально опубликовано!!». Для В. І. Леніна цей історичний факт згодом став важливим аргументом у його боротьбі за соціальне й національне визволення народів царської Росії.

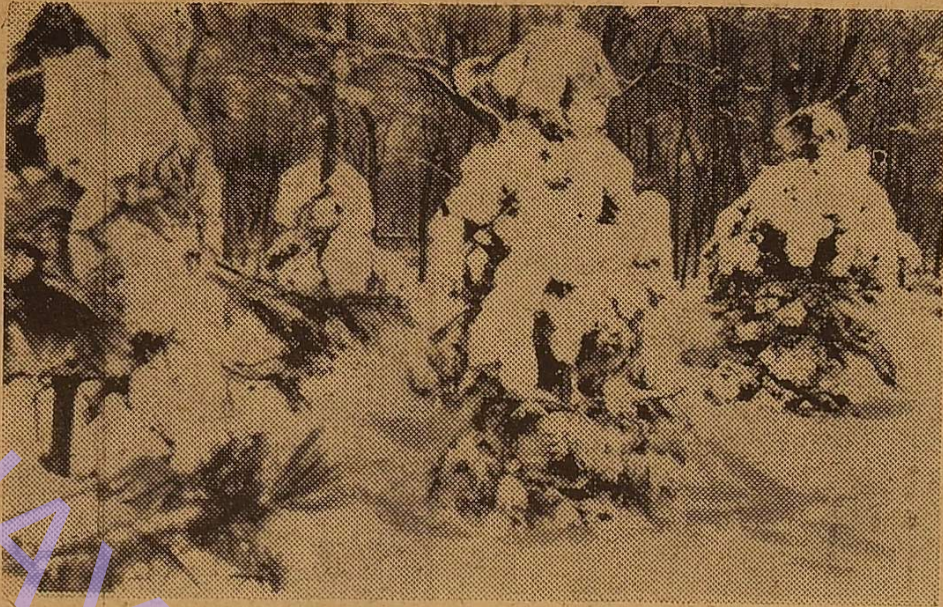
Друга половина XIX—початок XX ст. — це період, коли досить інтенсивно відбувався процес вироблення єдиних загально-визначених фонетико-граматичних, лексичних і правописних норм української мови. Між українськими письменниками, вченими саме в цей період точилися дискусії про мовну базу, принципи та шляхи нормалізації української літературної мови. Оборонці великодержавницької національної політики самодержав'я намагання українських письменників, учених виробити єдині загально-визначені фонетико-граматичні, лексичні та правописні норми літературної мови не тільки гальмували, а й всілякими способами дискредитували, ганьбили їх. Дискредитував і ганьбив їх у своїй книжці і С. Щоголев. Вороже ставлення С. Щоголева до української літературної мови та її норм, зокрема, правописних, В. І. Ленін так схарактеризував: «Бешено против украинского языка и особенно фонетического правописания, выдуманного де в Галиции и непонятого де в Малороссии» (стор. 16). І така ленинська характеристика ворожого ставлення С. Щоголева до української літературної мови та її правопису була цілком справедливою. Адже він у своїй книжці назвав українську літературну мову дикою, свавільною й безперспективною, сповненою кривих слів. І оце так було схарактеризовано мову І. Неуча-Левичького, М. Вовчка, П. Мирного, М. Старицького, П. Грабовського, І. Франка та багатьох інших письменників цього періоду!

Та, як підкреслив В. І. Ленін, особливо гостро й різко С. Щоголев виступив проти українського фонетичного правопису. Чому? Відповімо і на це питання.

Доцент А. МОСКАЛЕНКО.

Закінчення в наступному номері.

Зимове вбрання ялинок.

Фото О. СИНЕЛЬНИКОВА.

ЩАСЛИВА СНІЖКА

Никав по коридорах альма-матер, мов неприкаяний. Не знав, де себе діти, до чого пристати, Сесія в розпалі, а я — на десятій планеті.

Зустрів якоесь викладача підтекономії. Каже:

— Що Ви все ходите біля деканату? Невже Вам хочеться бути «вічним студентом»?

Я винувато всміхнувся. Відповідаю:

— Не хочеться, та така вже моя доля.

— Е, доля! Від Вас все залежить. Що ще залишилось?

— Один.

— Ну складайте ж швидше!

— Дякую.

Остогидло все. Хисткість сьогоднішнього, непевність завтрашнього... Та й сам, як з тіста зліплений. Схильність до рефлексії призводить до нікому не потрібних ексцесів, від яких сам же терплю. Потому — гризоти, сумніви, самобичування.

Ще десь з'являється краплина волі, ще розум береться працювати на віддачу. Та потім знову схоплює знайомий стан занепаду. Періодичність. «І знову все в мене не так, як треба, і знову неймовірного я хочу».

Прийде сесія — я заморився, аж захворів... Із знаннями в голові, але байдужий, безвільний, не здатний зосередитись най на хвилину. А настануть канікули — я не прагну жодної зміни. Ото ж і плетусь в хвості.

...Скоро моя черга заходити для складання іспиту. Краду хвилину, вискакую назовні. Безтурботний молодняк шпурляє сніжками. Одна летить в шибку до декана, інша — безжально шмалить в обличчя задираку, згодом і мій капелюх злітає з голови. Забувши про солідність, кинувся в гущу, шукаючи помети. Ось і вона, дівчисько, очі лукаві, іскристі. Та вмиль згадавши про чергу, залишив хоробрістю.

Зайшов до аудиторії, потягнув квиток, згадав про дівчисько, усміхнувся. Коли виходив з факультету, в дворі пустувало. Було зовсім не прикро. Її щаслива сніжка дала мені те невелике, що приносить настрій, а з ним і крихту віри.

Ю. НЕГІН,

студент IV курсу факультету романо-германської філології.

ТРИШЕЧКИ

ГУМОРУ...

З СТУДЕНТСЬКИХ ЖАРТІВ

Студент складає екзамен. Відповів на перше запитання. Екзаменатор, здивовано:

— Вперше чую!

Відповів на друге.

Екзаменатор, здвигаючи плечима:

— Вперше чую!!

Відповів студент і на третє питання.

Екзаменатор (крайній вияв здивування):

— Вперше чую!!!

Студент, заглянувши в залікову книжку:

— Що за викладачі пішли! Вперше чує, а ставить «незадовільно».

ВИТРИМАВ

Студент складав іспит. Вісім разів приходив до екзаменатора, і все не міг відповісти на питання. Дев'ятий раз знайшов його вдома. Професор, хоч був незадоволений, проте почав екзаменувати.

Студент відповідав так само погано, як і раніше.

— Давайте свій матрикул, — мовив професор.

— Витримав? — радісно вигукнув студент.

— Та ви витримали, але я не витримав, — сказав професор.

СИЛА СЛОВА

Прообразом Митрофанушки в «Недоросле» був для Фонвізіна 18-річний Олексій Миколайович Оленін. Побачивши себе у п'єсі, приголомшений Оленін покинув голуб'ятництво та черботво і засів за навчання. З нього вийшла найграмотніша людина свого часу — президент Академії мистецтв і директор Публічної бібліотеки у Петербурзі, друг Крилова, Брюллова, покровитель російських художників.

ВАЖЛИВЕ МІСЦЕ В СТОРЕННІ ДУХОВНИХ ПЕРЕДУМОВ КОМУНІЗМУ, У ВИХОВАННІ НОВОЇ ЛЮДИНИ ЛЕНІН ВІДВОДИВ ЛІТЕРАТУРІ І МИСТЕЦТВУ.

(З Тез ЦК КПРС «До сторіччя з дня народження В. І. Леніна».)

ОГЛЯД-КОНКУРС

Ректорат, партком, комітет ЛКСМУ, профком та студентський клуб університету оголошують

З 10 ПО 15 БЕРЕЗНЯ

ОГЛЯД-КОНКУРС

ХУДОЖНЬОЇ САМОДІЯЛЬНОСТІ

ФАКУЛЬТЕТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ОГЛЯД-КОНКУРС

На огляд-конкурс факультети можуть виставити самодіяльні колективи всіх жанрів: вокальні та музичні ансамблі, танцювальні групи, факультетські театри мініатюр, а також окремих виконавців.

Кожен факультет у відведений для нього час показує концерт в межах 40—60 хвилин на сцені великого актового залу університету.

При підведенні підсумків огляду-конкурсу враховуватиметься:

якість виконання номерів; якість організації і побудови концерту; масовість факультетського колективу, який брав участь в концерті; кількість студентів факультету в загальноуніверситетських колективах художньої самодіяльності; кількість студентів факультету в університетському хорі.

ФАКУЛЬТЕТИ, ЯКІ ЗАЙМУТЬ ПЕРШІ ТРИ МІСЦЯ, БУДУТЬ НАГОРОДЖЕНІ ПЕРЕХІДНИМИ ПРИЗАМИ.

Кращим виконавцям і виконавчим колективам будуть вручені грамоти і дипломи; вони представлятимуть університет на районному, міському та обласному оглядах і будуть учасниками традиційних поїздок колективів самодіяльності нашого університету з візитами дружби до інших вузів країни.

ГОТУЙТЕСЬ

ДО

ОГЛЯДУ-КОНКУРСУ!

ОРГКОМІТЕТ ОГЛЯДУ

НАСОСИ ІЗ ЗНАКОМ ЯКОСТІ

ЯМІПІЛЬ, Сумської області. (РАТАУ). Державний знак якості присвоєно насосу, виготовленому на місцевому насосному заводі. Механізм призначено для перекачування нафтопродуктів, морської і прісної води. Зовсім недавно так само високо оцінений і менш потужний його «співбрат», призначення якого те ж саме. Готується до атестації на знак якості ще один агрегат.

ТАБЛИЦЯ

МІЖФАКУЛЬТЕТСЬКОЇ СПАРТАКІАДИ УНІВЕРСИТЕТУ

№№ П/Я	Факультети	ВИДИ СПОРТУ І МІСЦЯ						
		ШАХИ	САМБО	ФЕХТУВ.	БАДМІНГ.	НАСТ. ТЕН.	КРОС	ШАШКИ
1.	Фізичний	II	III	VII	III	O	II	O
2.	Біологічний	IV	I	I	O	II	IX	O
3.	Юридичний	IX	II	IV	I	O	IV	O
4.	Механіко-математ.	I	V	II	II	I	VII	O
5.	Хімічний	III	IV	IV	V	III	VI	IV
6.	Історичний	VI	O	VI	VII	O	I	III
7.	Філологічний	VII	VII	III	VI	V	II	I-II
8.	Геолого-геогр.	V	VI	IV	IV	IV	V	I-II
9.	Романо-герм. филол.	VIII	O	VIII	VIII	O	VIII	O